

De

NUMMER 18 /// JAARGANG 89 /// 30 MEI 2014

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

**Vrouw vernieuwt
ambtsvisie**

Genadefundamentalisme

Stof tot nádenken

**Uit de ban van
de secularisatie**

God regeert en werkt ook nu

COLOFON

De Reformatie verschijnt om de andere week en is een uitgave van Stichting De Reformatie.

Bestuur drs. Bernard Bos (voorzitter),
Herman Rozemuller (penningmeester)

Kernredactie drs. Bas Luiten (hoofdredacteur),
drs. Heleen Sytsma - van Loo (eindredacteur),
drs. Bram Beute, drs. Janneke Burger- Niemeijer,
drs. Matthijs Haak, drs. Peter Hommes,
drs. Erik Koning.

Brede redactie kernredactie plus dr. Ad de Bruijne,
dr. Rob van Houwelingen, dr. Hans Schaeffer,
Jan Westert

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
e-mail: redactie@dereformatie.nl.
Eventueel per post naar Redactie De Reformatie,
Fontanalaan 3, 5624 KN Eindhoven. Alles wat
met (abonnementen)administratie te maken
heeft naar info@dereformatie.nl of per post naar
De Reformatie, Postbus 89, 7730 AB Ommen.

Opmaak IDD concept.communicatie.creatie |
www.idd.nu

Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Administratie

De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen
info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 90

Advertenties

Nico Postuma, tel. 0341 - 84 21 47,
tel. 06 - 139 959 05 /// adverteren@dereformatie.nl
Contracttarief op aanvraag

Abonnementen

€ 52,50 per jaar /// studenten € 19,50 ///
buitenland € 130,-

Het abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m
31 december

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar
bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en
slechtzienden. Tel. 0341 - 56 54 99.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het
niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

Coverfoto: Sander van der Wel, Flickr

www.dereformatie.nl

Volg ons op Twitter
via #DeReformatie

www.facebook.com/dereformatie

KRUIS EN KONINKRIJK

TEKST: BAS LUITEN, HOOFDREDACTEUR ///

Voor u ligt een nummer over secularisatie. De samenleving maakt zich steeds meer los van de kerk en haar boodschap. Maar trekt de kerk zich dan ook terug van haar omgeving?

Hierbij denk ik aan woorden van Tom Wright in het Nederlands Dagblad van Goede Vrijdag 2014: 'Liberale christenen willen een koninkrijk zonder kruis, conservatieve christenen een kruis zonder koninkrijk.' Een rake typering, die allerlei herkenning oproept, naar beide kanten. De denkfout is evident: er valt niet te kiezen tussen kruis en koninkrijk. Onze Verlosser overwon aan het kruis de 'overste van deze wereld', zoals Hij de satan noemde. Hij stootte hem van de troon, samen met alle heerschappijen en krachten die zich tegen God verheffen. Aan Hem is nu alle macht in hemel en op aarde. Hij moet als koning heersen totdat al zijn vijanden aan zijn voeten liggen. De laatste vijand die onttroond wordt is de dood. Dan is alles volbracht en zal middelaar Jezus zijn heerschappij weer teruggeven aan God (1Kor.15).

Christenen vragen Jezus koning te zijn in hun hart. Dat kan onmogelijk een terugtrekkende beweging zijn. Want Hij heeft de wereld lief, met haar pijn en leed. Wanhopige mensen treuren over ontvoerde schoolmeisjes, gestikte mijnwerkers en verdronken vluchtelingen. Intussen grijpen hebzucht en fraude om zich heen. Internationaal lopen de spanningen op. Toch is in deze wereld het koninkrijk van God. Centraal daarin staat het kruis met de boodschap van het echte leven, ook door lijden heen. Koning Jezus is onophoudelijk gericht op redding van wat verloren is. Zo regeert Hij ons hart. Onder alle volken heeft Hij een eigen volk dat bereid is voor Hem in beweging te komen, om zijn evangelie te vertellen en zich toe te leggen op gerechtigheid. Van terugtrekken is geen sprake.

Want het kruis stond niet in de kerk, maar in de wereld.

IN DIT NUMMER

UIT DE BAN VAN DE SECULARISATIE

Christenen lijken zich neer te leggen bij de boodschap van de neergang van geloof en kerk. Dat is funest voor de overdracht van het geloof. Roel Kuiper: 'Wat ons te doen staat is elkaar en de wereld liefhebben, en vertrouwen op de kracht van het evangelie.'

MEEDEINEN MET DE NETWERKSAMENLEVING

Wouter Beekers groeide op in een SP-gezin. Op school en op de universiteit kwam hij in aanraking met christenen, nu is hij directeur van het WI van de ChristenUnie. 'God heeft de openheid van de ontzuilde samenleving gebruikt om mijn hart te veroveren.'

DE VREZE DES HEREN

Bijna niemand gebruikt meer de term 'de vreze des Heren,' die nog maar kort geleden hoorde bij het spreken en denken over God. We zullen ons heel bewust moeten inspannen om het ontzag voor God op alle terreinen van het leven te bewaren.

EN VERDER

369 COLUMN VROUW VERNIEUWT AMBSTVISIE /// 370 RUIMTE VOOR GOD IN EEN SECULIERE TIJD /// 373 VIER ONBEANTWOORDE VRAGEN BEANTWOORD /// 374 GENADEFUNDAMENTALISME /// 376 BIJBELTAAL EEN EEUWIGE HEERSCHAPPIJ /// 380 VARIATIES OP EEN SYNODE STOF TOT NA-DENKEN /// 382 ZING EEN NIEUW EEN KINDERLIED DAT NIET KINDERACHTIG IS /// 384 MEEDENKEN MET DE REFORMATIE /// 384 UIT DE KERKEN /// 384 NIEUWS EN PERSBERICHTEN

Uit de ban van de secularisatie

TEKST: ROEL KUIPER, HOOGLERAAR CHRISTELIJKE IDENTITEIT AAN DE THEOLOGISCHE UNIVERSITEIT KAMPEN ///

Hoe komt het toch dat christenen het altijd maar hebben over secularisatie? Er wordt voortdurend over gepraat en geschreven, we houden symposia over kerkverlating en wat er tegen te doen is. Christenen lijken de boodschap van de neergang van het christendom niet alleen te hebben geaccepteerd maar ook te hebben verinnerlijkt. Zij verwachten niets anders meer: secularisatie is een onontkoombaar gegeven.

In de ban Ik ben ervan overtuigd dat het feit dat zelfs christenen zelf ervan uitgaan dat geloof en kerk in deze tijd hebben afgedaan funest is voor de overdracht van het geloof. Herman Paul legde er bij zijn aantreden als hoogleraar in Groningen al de vinger bij en sprak over ‘ziektegeschiedenissen’. Het spreken over secularisatie is wat mij betreft zeker niet onschuldig. Ons zelfbeeld als christenen wordt afhankelijk gemaakt van een verhaal over de secularisatie van onze cultuur.

Mijn vrouw en ik wonen sinds een aantal jaren weer in Amsterdam. Opval-

lend is dat ik in mijn omgeving nooit op bezorgde toon hoor spreken over secularisatie. Wellicht dat hier het verlies al genomen is, maar ik zie ook echt iets anders gebeuren: groeiende kerken en zich vermenigvuldigende huiskringen, moslims die tot geloof komen, kinderwerk aan ‘ongelovige’ kinderen, maaltijden in de wijk, een stadsbestuur dat zich erover verbaast dat een kleine groep van minder dan één procent zo zichtbaar is in het buurtwerk in ons stadsdeel, Amsterdam-Noord. Er is in de steden veel te winnen voor het christelijk geloof. Daarom wil ik stellen: klagen over secularisatie is onproductief. De

frontwerkers in het koninkrijk van God laten dat verhaal liever links liggen en concentreren zich op de kansen om te vertellen over het geloof. Kunnen we daar iets van leren?

Het secularisatieverhaal Het algemeen aanvaarde secularisatieverhaal heeft een klassieke vorm: God verdwijnt uit de publieke samenleving, de kerken lopen leeg en voor veel mensen is het christelijk geloof niet relevant meer; andere verhalen zijn veel geloofwaardiger. De Canadese filosoof Charles Taylor spreekt in zijn boek *Een seculiere tijd* over drie vormen van secularisatie die

hij nummert van 1 tot 3. Seculariteit 1 is het leeg worden van het publieke domein: politici doen hun werk zonder dat God erbij betrokken wordt. Het enige wat wellicht overblijft, is een publiek gebed of ritueel. Seculariteit 2 is de teruggang in de beoefening van de godsdienst, het zich afwenden van God, het niet meer naar de kerk gaan.

Seculariteit 3 duidt een veel opener situatie aan, met wegen naar geloof; later in dit artikel kom ik op deze vorm terug. Taylor laat in deze omschrijving de kernelementen zien in de gangbare definities van secularisatie. Secularisatie is een proces waarin het geloof verdwijnt uit de instituties van de samenleving. Het seculier worden van de publieke ruimte betekent vaak dat het geloof wordt geprivatiseerd. Het verdwijnt dan niet, maar trekt zich terug achter de voordeur.

Iets van vroeger Ongelovigen verklaren deze vorm van secularisatie vaak als volgt: mensen hebben God niet meer nodig, niet voor de verklaring van de wereld, niet voor hun gezondheid of welzijn, niet voor materiële voorspoed. Het christelijk geloof dat van redding spreekt en wijst op het ware geluk in het hiernamaals is niet meer plausibel. Het is wellicht relevant voor de ziel, maar niet meer voor ons bestaan in deze wereld.

Dit 'ongelovige' verhaal domineert in de media en wordt als een historische onontkoombaarheid gepresenteerd. In combinatie met een bepaald idee over modernisering (wij worden steeds rationeler) staat de uitkomst al vast: het geloof zal verdwijnen met het voortschrijden van de rede. Dit maakt het ge-

loof iets van vorige generaties, wat ook voor veel Nederlanders letterlijk zo is.

Hun opa en oma waren christelijk, maar

dat is iets van vroeger, evenals de moraal die zij aanhingen.

Het merkwaardige is dat christenen dit secularisatieverhaal verinnerlijken.

Door het er steeds over te hebben, accepteren en accentueren zij het beeld

dat het geloof niet meer past bij onze tijd.

Twee parallellen Hoe verhouden het verhaal van de secularisatie en de christelijke visie daarop zich eigenlijk tot elkaar? Volgens de seculiere voorstelling zaten vroeger de kerken vol en waren de overheden christelijk. Ook veel christenen denken dat. Zij vertellen het verhaal over een gouden eeuw van christelijkheid die achter ons ligt. In het verleden waren de kerken nog vol en de overheden christelijk, nu is het alleen nog maar neergang en verval. Als je ervan uitgaat dat die gouden eeuw bestaan heeft, dan kán het ook alleen maar bergafwaarts gaan. En voor het herstel kijken we niet omhoog of naar voren, maar terug. In de geschiedenis ligt de norm waaraan we moeten vasthouden. Christenen zijn historisten geworden, de geschiedenis houdt hen gevangen in een lineair verhaal over een voortgaand verval. Dit is de eerste parallel tussen het secularisatieverhaal van ongelovigen en gelovigen. Maar er is er nog één. Volgens het seculiere verhaal hebben mensen God niet meer nodig, want zij redden zichzelf. God is niet meer de allesbeheersende soevereine macht, we hoeven daarvan in elk geval niets meer te vrezen of te verwachten. We beschikken nu immers over verklaringen van

de wereld die een religieuze verklaring overbodig maken. Als er nog een geloof is dat ertoe doet, dan is dat voor het innerlijk en zetelt het in ons gevoelsleven. Het moet goed voelen, mensen bijeen brengen, en voor een gemakkelijk leven en voor troost zorgen. Het geloof wordt daarmee sterk gesubjectieerd. Geloven richt zich op wat fijn en gezellig is met elkaar, op de beleving van een gemeenschappelijke identiteit. Voor politiek, wetenschap en de ordening van de samenleving is het niet meer relevant. Christenen lijken het te hebben opgegeven om de samenleving met een radicaal andere opstelling tegemoet te treden en een boodschap met inhoud te brengen. De kennis daarvoor ontbreekt vaak: er is veel verloren gegaan aan een christendom dat zich ook intellectueel verantwoordt. Volgens het heersende secularisatieverhaal zou dat vergeefse moeite zijn, want het geloof is immers irrationeel. Dat verhaal vertelt dat het geloof niets te zoeken heeft op de markt, op de werkvloer, waar men immers leeft en handelt alsof God niet bestaat. Daar ligt de tweede parallel: helaas bestaat ook onder christenen het gevoel dat je God niet meer op de werkvloer of in het publieke domein kunt vinden.

Strijdlust Christenen hebben zich dus gevangen laten nemen in een verhaal over een seculiere cultuur. Ze gaan er voortdurend op in, ofwel door een conservatieve houding aan te nemen en het moderne af te wijzen, of door zo progressief te zijn dat ze het seculiere vooroordeel over christenen alleen maar bevestigen. De neergang van het christelijk geloof in zijn publieke vorm zien ook christenen blijkbaar als onontkoombaar. Het geloof in secularisatie heeft christenen fatalistisch gemaakt en hun >>>

strijdlust gedooft. Ik zou daar krachtig stelling tegen willen nemen. Ik vind deze acceptatie van de secularisatiethese te veel eer voor de wereld. Het is te onkritisch en ook te ondankbaar voor de zegen die er nog altijd is, het is te weinig creatief en ja, ook te weinig strijdlustig.

Lidmaten en liefhebbers

Er is nog een belangrijke vraag die bij het secularisatieverhaal gesteld moet worden: klopt het wel, zaten de kerken vroeger vol en was iedereen gelovig? Verrassend genoeg blijkt zeker dat laatste niet te kloppen. Historici laten een gemengd beeld van het christelijke verleden van Europa zien. In Nederland werd in de gereformeerde kerken steeds verschil gemaakt tussen lidmaten en liefhebbers. Het is bekend dat de lidmaten niet de meerderheid van de bevolking uitmaakten. Aan het eind van de 16e eeuw waren er in belangrijke steden als Dordrecht of Enkhuizen slechts enkele honderden lidmaten te vinden. De

moeite van orthodoxe predikanten het hart van het volk te treffen heeft in de

17e en 18e eeuw geleid

tot nadere reformaties.

Als er ergens een gouden eeuw van christelijkheid is geweest, dan in de 19e eeuw, maar ook toen hadden christenen met een Bijbels geloof het gevoel dat ze in de minderheid waren en was het verlangen naar

opwekking groot; zie hoe in het Nederlandse reveil hierover werd gesproken. De conclusie is: ook toen het christelijk geloof vanzelfsprekend was, werd het niet door iedereen aangehangen.

Exclusief humanisme De derde benadering van secularisatie waar Charles Taylor over schrijft (seculariteit 3), is de meest interessante. Volgens Taylor is secularisatie een situatie waarin het geloof niet meer vanzelfsprekend is, maar een optie is geworden naast andere opties. In het Westen is een wetenschappelijk wereldbeeld ontwikkeld waarin weinig ruimte is voor een persoonlijke en besturende

God. Er vestigde zich een 'exclusief humanisme' met een gesloten wereldbeeld.

Het heersende secularisatieverhaal waarover het hier gaat, komt uit de koker van dit humanisme. Dit is een exclusief verhaal en laat geen ruimte voor een alternatief. Het heeft als bedoeling het christelijk verhaal te verdringen en te vervangen.

Maar het exclusief humanisme en een agressief atheïsme zetten niet alleen de toon: er is op de markt van zinging en geloof een veelheid aan spelers en die gaan met elkaar het debat aan. Het christelijk geloof blijft meedoen op de achtergrond en als ondergrond. Het christelijk geloof is zelfs het meest gewortelde geloofskader. De westerse samenleving ontleent er haar centrale morele oriëntatie aan. Er blijven wegen open naar het geloof. Secularisatie betekent niet dat het geloof verdwijnt, maar dat het zich moet verhouden tot andere verhalen. Niet om er in op te gaan, maar om een alternatief te zijn en het heersende gesloten wereldbeeld weer open te peuten. Dat vraagt een geestelijke inzet, geen fatalistische berusting in een slechte afloop.

'Helaas bestaat ook onder christenen het gevoel dat je God niet meer in het publieke domein kunt vinden'

Het Huis 'Good Luck' in Amsterdam

Roel en Tjitske Kuiper worden deze zomer hoofdbewoners van het huis 'Good Luck' in Amsterdam. Naast hun gezin kunnen hier nog acht personen wonen. De doelgroep bestaat uit christelijke studenten (voor het eerst in de stad op kamers) en jonggelovigen. Zelf omschrijven ze het als een 'gemeenschapshuis' waar dagelijks leven met God, gastvrijheid en persoonlijke aandacht centraal staan. Roel en Tjitske zijn oud-medewerkers van L'Abri en willen samen met kerken dit huis inrichten voor christelijke jongeren in de stad. Er zullen huiskamerlezingen, Bijbelstudies e.d. plaatsvinden. Er is een pand ('Good Luck') aangekocht dat momenteel verbouwd en opgeknapt wordt. Het staat aan de noordelijke IJ-oever, op vijf minuten afstand van Amsterdam CS. Zie verder: www.goodluckamsterdam.nl.

'Er is in de steden veel te winnen voor het christelijk geloof. Klagen over secularisatie is onproductief.'

Twee uitersten Het beeld van Taylor is dat van een ononderbroken lijn met twee uiterste posities. Het ene uiterste wordt gevormd door het exclusief humanisme, het andere door orthodox christendom. Het christelijk geloof heeft sterke papieren: de Bijbel, het geloof zelf, een lange geschiedenis, de westerse kunst en cultuur als beeldtaal. Maar het exclusief humanisme heeft die sterke papieren ook: het probeert te laten zien dat de wetenschap aan zijn zijde is, het schetst voortdurend het beeld van gelovigen als mensen met een kinderlijk verlangen naar geborgenheid en als aanhangers van een benepen moraal die herinnert aan een verleden dat toch echt voorbij is. Zo is de cultuur een strijd der geesten. Wat christenen niet moeten doen is ophouden te geloven in hun eigen verhaal en zich aansluiten bij een secularisatieverhaal als het kader waarbinnen ze zichzelf verstaan.

Daar is allerm minst reden voor. Er is telkens nieuwe aandacht voor het christelijk geloof, omdat religie nu eenmaal iets fundamenteels is in het leven van mensen. In de crisis die onze wereld treft, wordt opnieuw naar de Bijbel gegrepen. Joris Luyendijk vertelde dat in de Londense City, het financiële hart van Engeland, de Bijbel opnieuw gelezen wordt, omdat mensen wanhopig op zoek zijn naar een moreel kompas. Filosoof John Gray sprak een aantal jaren geleden over het aanbreken van een 'postseculier tijdperk' en verkondigde dat juist de seculiere theorieën hun geloofwaardigheid aan het verliezen zijn. Geloofsoverdracht via het informele circuit is sterker dan ooit. In de moderne

literatuur verschijnen boeken over hoe ongelovige mensen het geloof vinden (Vonne van der Meer, Desanne van Brederode). In onze samenleving komen mensen uit nieuwe groepen tot geloof. Het geloof is dus niet verdwenen, maar zoekt onder veranderde omstandigheden opnieuw zijn weg in onze cultuur. Secularisatie tekent een situatie waarin het christelijk geloof wordt uitgedaagd zichzelf opnieuw op de kaart te zetten. Kunnen we dat?

Radicale orthodoxie Om ons te bevrijden uit het schema van secularisatie, moeten we aansluiting zoeken bij de oorspronkelijke, radicale betekenis van het christendom. Paulus beschrijft de kerk als een bloeiende gemeenschap waar liefde woont, waar mensen elkaar dienen en vooruithelpen, waar de vrede begint en gaven gedeeld worden, waar uitgereikt wordt naar de wereld. Er lag geen enkele nadruk op de institutionele vorm of de claim die vanuit de kerk gelegd zou moeten worden op politiek of samenleving. Dat Christus' heerschappij effect zou hebben op politiek en samenleving stond voor Paulus vast. Hij sprak met koningen over recht en billijkheid, beperking van geweld, eerlijkheid en verantwoordelijkheid (Hand. 24:25). Die boodschap zou vanzelf op de plaats van de politieke macht terechtkomen, zoals hijzelf uiteindelijk in Rome terecht zou komen.

Eerste gemeenten Ik stel voor dat we ons spiegelen aan het leven van de eer-

ste gemeenten in het Nieuwe Testament. Dan weten we wat ons te doen staat: elkaar liefhebben, de wereld liefhebben en vertrouwen op de kracht van het evangelie. Als we in alle eenvoud hier beginnen, dan zien we ook beter wat voor onvoorstelbare zegen we nog altijd hebben.

We moeten niet naar onze instituties kijken als onze eigen verworvenheden uit onze eigen gouden eeuw en dus niets anders doen dan naar het verleden wijzen. We moeten ze zien als zegen van God om in onze wereld te werken. Wat een voorrecht is het om kerken en maatschappelijke organisaties te hebben, christelijke media en christelijke scholen. Wat krijgen we veel mogelijkheden. Ik ken veel christenen uit andere werelddelen die ze maar wat graag willen hebben. Het komt er nu op aan ze goed te gebruiken. Maar dan moeten we echt stoppen met ons over te leveren aan de vanzelfsprekendheid van een secularisatieverhaal dat onze eigen

neergang voorspelt.

Dat is ondankbaarheid voor veel zegen

die er is, het maakt

blind voor veel moois

dat intussen in onze samenleving gebeurt,

het ontmoedigt mensen die met vreugde in Gods

koninkrijk aan het werk zijn en het doodt alle

creativiteit die nodig is om het christelijk geloof opnieuw vorm te geven in onze tijd. Laten we uit de ban komen van dit secularisatieverhaal en onszelf bevrijden. ///

Deze tekst werd eerder als lezing uitgesproken voor ForumC.

'Wat christenen

niet moeten doen is

ophouden te geloven in

hun eigen verhaal'

'Dit is wat ons te doen

staat: elkaar en de

wereld liefhebben en

vertrouwen op de kracht

van het evangelie'

‘We moeten leren meedeinen in de netwerksamenleving’

Interview met Wouter Beekers

TEKST: JANNEKE BURGER-NIEMEIJER, THEOLOOG EN REDACTEUR VAN *DE REFORMATIE* ///

Secularisatie wordt door veel orthodoxe christenen beleefd als verlies. Verlies aan invloed van het christelijk geloof op de samenleving, getalsmatig verlies van het aantal christenen in onze Nederlandse samenleving, en wellicht ook verlies van de veilige vanzelfsprekendheid van het geloof in God. Die verlieservaring kan diep en persoonlijk zijn.

Beekers: ‘God heeft mijn hart moeten veroveren, maar heeft daar ook de openheid van de ontzuilde samenleving voor gebruikt.’ ///

Voor Wouter Beekers ligt dat anders. Zijn levensverhaal is een verhaal van winst. De ontzuiling van een geseculariseerd Nederland zorgde bij hem voor mogelijkheden om met christenen en met het christelijk geloof in aanraking te komen die hij in een verzuilde samenleving wellicht niet had gehad. ‘Ik ben opgegroeid in een SP-gezin. Mijn ouders waren van huis uit katholiek, maar hebben daarvan afscheid genomen. De socialistische identiteit was echter geen gesloten gegeven. De enige geslotenheid die ze me hebben meegegeven is misschien een rationele: een sterke nadruk op de rationaliteit van je keuzes, van het leven. In het algemeen kan ik echter zeggen dat ik open ben opgevoed, in de zin van: maak je eigen keuzes. Dat betekende dat mijn ouders ook in openheid een school voor mij kozen. Ik heb op het Marnixgymnasium in Rotterdam gezeten, een goede school, dichtbij en klein. Deze school had van

oorsprong een christelijke identiteit; ik kwam er in aanraking met christelijke medescholieren en met het christelijk geloof. Daarna studeerde en werkte ik jarenlang aan de Vrije Universiteit, een instelling waar de christelijke wortels nog steeds te vinden zijn. Mijn leermeesters en promotoren waren James Kennedy en George Harinck. Zij waren intelligente mensen die geloofden. Tegenover mijn stellingen van een atheïstisch wereldbeeld kwamen steeds sterker hun verhalen te staan. Ik zie dat God die openheid in mijn leven heeft gebruikt: de atheïstische jongen die op een christelijke school en universiteit zat en uiteindelijk tot geloof kwam. God heeft mijn hart moeten veroveren, maar heeft daar ook de openheid van de ontzuilde samenleving voor gebruikt.’

Open houding Wouter Beekers herkent dus de open houding die Roel Kuiper tegenover secularisatie aanneemt (zie *Uit*

de ban van de secularisatie, pag. 364-367). ‘Toen ik tot geloof was gekomen, ben ik actief geworden in de kerk en ook in de christelijke politiek. Zodoende ben ik anderhalf jaar geleden directeur geworden van de Groen van Prinstererstichting, het Wetenschappelijk Instituut van de ChristenUnie. Al voordat ik tot geloof kwam, was ik onder de indruk van de inzet die christenen voor hun stad hadden. Ik zag dat ze het konden volhouden vanuit het geloof, vanuit een gedeelde bron. Gods liefde is hun motivatie en daar gaat enorme kracht vanuit. Tegelijk is dat ook lastig natuurlijk. Want als er dan niet-christenen zijn die zich ook voor de stad willen inzetten, mogen die dan meedoen? Of kan dat niet, omdat je het geloof niet deelt? Ik zou ook hierin positief vanuit een plurale tijd willen denken. Het pluralisme geeft ons kansen om samen te werken. In de tijd van verzuiling was die interactie er misschien niet, maar nu kan het wel. Als je elkaar

kunt vinden in waarden voor de stad die je deelt, lijkt me dat prima. Het lijkt me zelfs belangrijk dat christenen die verbinding zoeken. Ook in die zin zie ik de seculiere tijd dus als winst. We moeten deze tijd niet te snel *framen* als een tijd waarin we als christenen gemarginaliseerd of zelfs gepest worden. Ik denk dat we deze tijd beter kunnen koesteren, als een tijd van grote openheid. Kijk maar naar de ChristenUnie: het is opvallend dat juist in deze tijd deze kleine partij zo'n positie van grote invloed heeft gekregen.'

Huiswerk Toch wil Beekers niet enkel positieve woorden over de secularisatie spreken. Hij ziet niet alleen kansen. Op drie niveaus spreekt hij van huiswerk voor christenen in deze samenleving:

1. Allereerst moeten we leren opnieuw van waarde te zijn in deze tijd van openheid. We kunnen heel goed intern als kerk ons geloof belijden en beleven en tegelijkertijd ons breed inzetten in de netwerkorganisaties van onze samenleving. Onze samenleving bestaat uit netwerken en daarin moeten we leren meedeinen. We moeten beter leren onderscheiden op welke punten we onze christelijke identiteit moeten koesteren (kerk, school, politiek bijvoorbeeld) en op welke terreinen we heel goed kunnen samenwerken met andersgelovigen.

2. We moeten ook beter leren om de openheid van onze samenleving te benutten in ons persoonlijk leven, bij de mensen die we tegenkomen. Vraag jezelf eens af hoe ontspannen je over je geloof kunt praten. Ik denk dat christenen dat echt moeten leren. We moeten elkaar aansporen ons geloof te uiten en te verwoorden, met vallen en opstaan. Dat begint voor mijzelf elke morgen met een gebed: 'Heer, wilt U geven dat ik vandaag de openheid benut die U geeft.'

3. Ook met betrekking tot onze spiritualiteit kunnen we nog veel leren. We hebben misschien de neiging angstig te worden van alle pluraliteit en openheid om ons heen en in onze levens. Dat lijkt me niet nodig. God bestaat. Als wij als christenen samenkomen, bidden en Bijbel-lezen, zal God ons vasthouden en door ons heen werken.' ///

Vrouw vernieuwt ambtsvisie

TEKST: JAN WESTERT, REDACTEUR VAN *DE REFORMATIE* ///

Mijn vrouw vond het nodig mij een mooie spreuk mee te geven:

'Wie de vrouw niet om raad vraagt, mist vijftig procent van de wijsheid die God de mens gegeven heeft.'

Inderdaad, een waarheid als een koe! Die wijsheid wordt in ieder geval in de kerk onvoldoende benut. Door de ambtsstructuur open te breken en anders naar taken in de kerk te kijken kunnen we dat voor een deel oplossen. Bovendien geven we daarmee het ambt terug aan de gemeente. De vrouw heeft in ieder geval bereikt dat de visie op de ambtsstructuur op de schop mag! Daar ben ik blij mee. Vrouwen kunnen allerlei taken in de kerk vervullen, wat mij betreft tot synodevoorzitter aan toe. Veel van die taken deden vrouwen al in het Nieuwe Testament, maar in de loop van de eeuwen zijn veel taken exclusief onder het ambt gebracht. Professor Kees de Ruiter en enige medestanders zien als route in het debat over de vrouw dat alle taken in de kerk door vrouwen kunnen worden gedaan, alleen krijgt ze geen plek in de kleine raad van wijze oudsten. Deze raad van wijze oudsten, het 'regeerambt', heeft de wijsheid van de vrouw blijkbaar niet nodig. Ik vind die redenering ondermaats. Het voorstel van De Ruiter c.s. lijkt mij een halve en vooral kerkpolitieke oplossing in het debat over de vrouw. Zo'n oplossing is niet erg, mits het wordt

gekoppeld aan een verdere door-denkning van de man-vrouwverhouding in Genesis. Dan is het een mooi tussenstation ter wille van de lieve vrede. En passant schudden we de visie op het ambt grondig op. Snel mee aan de slag dus! God schiep man en vrouw naar zijn beeld. De *mens* – zowel man als vrouw – krijgt de heerschappij over de schepping toebedeeld. De vrouw komt niet op het tweede plan, ook niet als het gaat om regeren en gezag hebben. God schept geen verschil in rangorde, op z'n hoogst in volgorde. Adams zoektocht naar 'de helper die bij hem past' duidt op het compleet maken van de menselijke verhouding, zoals hij die bij de dieren waarnam. Er is sprake van een functionele ongelijkheid, die volstrekt harmonieus en paradijselijk kan functioneren. Na de zondeval ontstaat het onzuivere 'heersen in disharmonie' – door de man. Dat is het gevolg van de zondeval en niet een door God beoogde onderworpenheid. Tot vandaag is de pijn ervan te voelen in misbruik en onderdrukking, in de vrouwenhandel, in maatschappelijke structuren. Ook in de kerkelijke ambtsstructuur. Met het oog op Eva valt er nog veel te doordenken en te doen.

Ruimte voor God in een seculiere tijd

TEKST: HANS BURGER, ONDERZOEKER SYSTEMATISCHE THEOLOGIE AAN DE TU KAMPEN ///

Secularisatie is niet noodlottig, laat de Canadese filosoof Charles Taylor zien in zijn indrukwekkende boek *Een seculiere tijd*. Vaak wordt er wel zo over gesproken: kerken worden kleiner, maar 'wij geloven nog.' Veel mensen denken dat religie vanzelf zal verdwijnen als de wereld moderner wordt. Taylor laat zien dat het niet zo simpel ligt. Belangrijker dan ach en wee roepen over secularisatie is nadenken over hoe de mens vandaag de dag zichzelf en de wereld ziet.

Natuurlijk is er wel degelijk iets veranderd sinds het jaar 1500. Toen was het voor bijna iedereen vanzelfsprekend om te geloven, nu lijkt ongeloof de vanzelfsprekende optie. Taylor probeert deze verandering te begrijpen. Het boeiende is dat hij met zijn analyse laat zien dat je ook in een seculiere tijd heel goed een gelovig christen kunt zijn. Gemakkelijk vindt er bij mensen met een modern wereldbeeld wat Taylor noemt 'een draai naar geslotenheid' plaats. Het resultaat is een visie op jezelf en op de wereld waarin God geen plaats heeft. Maar die draai naar geslotenheid is niet noodzakelijk. Het is goed mogelijk om in onze tijd met God te leven. In dit artikel zal ik drie factoren langslopen die van belang zijn rond de draai naar geslotenheid. Het boeiende van Taylors analyses is dat ze kunnen helpen om een draai naar geslotenheid te voorkomen, want als je begrijpt hoe God als overbodig achter de horizon kan verdwijnen,

kun je ook bewust proberen om dat te voorkomen.

1. Kijk op jezelf en op de wereld

Je kunt alleen leven zonder God als je je een leven zonder God kunt voorstellen. Wie dat niet kan, zal altijd leven in een wereld met God (of goden). Taylor laat zien dat tussen 1500 en 1800 op dit punt iets veranderde: er ontstond een nieuwe manier van kijken naar jezelf, naar de mens, en naar de wereld. In dat nieuwe zelf- en wereldbeeld zijn het

individu en de wereld niet meer vanzelfsprekend met God verbonden.

Het nieuwe zelfbeeld omschrijft Taylor als het 'omsloten zelf'. Terwijl de middeleeuwer leefde in het besef dat er allerlei machten en krachten buiten

hemzelf bestonden (Taylor noemt dit 'poreus') ziet de moderne, autonome mens zichzelf als afgesloten voor invloeden van buitenaf. Van dit omsloten zelf bestaat een rationele variant ('wat ik denk is echt') en een emotionele variant

('wat ik voel is echt'). Dit omsloten zelf is een individu dat zich 'iemand' voelt los van anderen en los van de leefwereld. Het heeft geen anderen nodig, maar kan er wel in vrijheid voor kiezen om relaties met anderen aan te gaan. Het is van nature goed en welwillend richting iedereen, en heeft daarom geen genade nodig.

Bij dit nieuwe zelfbeeld hoort een nieuw beeld van de wereld waarin dit individu zich op z'n gemak voelt. De wereld wordt gezien als een machine die volgens redelijke wetten functioneert. Het is een wereld die is losgeraakt van een hogere, bovennatuurlijke of goddelijke werkelijkheid. Het individu kan aan deze wereld zelf met zijn rede zijn wil opleggen.

Ook de sociale werkelijkheid, de verbanden waarin een mens functioneert, wordt anders gezien. Gemeenschappen ontstaan door de vrije keus van zelfstandige individuen. Wanneer we in vrijheid verbanden met elkaar aangaan en regels afspreken waar we ons aan houden, ontstaat 'de moderne morele orde' (Taylor), onze eigen sociale werkelijkheid. Samen

'Je kunt alleen leven

zonder God als je je

een leven zonder God

kunt voorstellen'

De moderne, autonome mens ziet zichzelf als afgesloten voor invloeden van buitenaf, levend in een wereld die functioneert als een machine ///

spreeken we vanuit welwillendheid af dat we ons over en weer inzetten voor elkaars belang, zodat er voor iedereen voldoende middelen van bestaan zijn. Het accent ligt op economische interacties en op het niet schaden van de belangen van de ander. Deze verschuiving op drie terreinen – het omsloten zelf, de wereld als machine en de moderne morele orde – werkt diep door in onze tijd. Je ziet er iets van terug in het belang dat gehecht wordt aan economische waarde, in het optimisme over de kracht van autonome individuen die natuurlijk prima in staat zijn aan de maatschappij deel te

nemen. Zwakken komen in dit verhaal niet voor.

Dit moderne zelf- en wereldbeeld werkt ook door in het leven van christenen. In de Bijbel is ‘kerk’ de ene gemeenschap van de Geest, die gegeven is wanneer we samen verbonden zijn met Christus. Wij vatten ‘kerk’ echter vaak op als een groep mensen die ervoor kiezen om samen een gemeente te vormen; als het je niet bevalt, dan vertrek je weer. Het rationele omsloten zelf leidt tot een ra-

tioneel geloof dat niet veel kan met de heilige Geest. Het emotionele omsloten zelf ziet het geloof pas als echt wanneer het hem emotioneel diep raakt. Het is ongelooflijk belangrijk om opnieuw op zoek te gaan naar de betekenis van het evangelie van Jezus Christus voor het zelf- en wereldbeeld van christenen. Maarten Luther typeerde de in zonde gevallen mens al als ‘in zichzelf gekromd’: niet meer gericht op God, de wereld of de naaste, maar in zichzelf gevangen geraakt. Het ‘omsloten zelf’ is daar eigenlijk een uitingsvorm van. Het evangelie biedt hoop: wie in Christus is, wordt van zichzelf bevrijd. Wanneer de Geest in ons komt wonen, blijkt dat we minder afgesloten zijn dan moderne mensen denken. Van binnenuit kan de Geest ons nieuw maken. Ook wordt dan duidelijk dat ‘ik’ niet primair een individu ben, los van alles en iedereen. Wat mij allereerst typeert, is dat ik van en in Christus ben. Alleen in Hem word ik mezelf en ontdek ik ook meteen dat ik in de gemeenschap van Christus verbonden ben met al mijn broers en zussen.

‘Het is belangrijk

te laten zien dat

het mogelijk is om

als christenen in

vergeving en liefde

samen te leven’

Zo vormt Taylors werk een uitdaging om opnieuw te doordenken wat in onze tijd het goede nieuws is voor mensen die zichzelf zien als ‘omsloten zelf’, levend in een wereld los van God. Om met God te leven, hebben we een beeld van onszelf en van onze wereld nodig dat met God verbonden is. Niet voor niets zegt

Paulus: ‘En wordt niet gelijkvormig aan deze wereld, maar wordt hervormd door de vernieuwing van uw denken... (Rom. 12:2; (NBG51)).

>>>

2. Overtuigende levensvormen

Of er in iemands leven ruimte is voor God hangt echter niet alleen af van zijn zelfbeeld en zijn wereldbeeld. Taylor laat zien dat vaak beslissend is of die zelf- en wereldbeelden verbonden zijn met een aantrekkelijke levensvorm die positieve reacties oproept: 'Dit is een aantrekkelijke manier van leven!'

Overtuigende levensvormen zijn een belangrijke reden om voor een manier van leven te kiezen. Wanneer wij als christenen laten zien wat Gods aanwezigheid met ons leven doet en hoe dat ons leven doortrekt, kunnen mensen om die reden kiezen voor een leven met God. Dit sluit aan bij Jezus' gebed in Johannes 17:21-23: wanneer Jezus' leerlingen samen één zijn doordat ze in de Zoon en daardoor in de Vader zijn, zal de wereld geloven in Christus. Ervaringen met christelijke gemeenschap, met liefde en vergeving, kunnen aan het denken zetten, vaak meer dan een rationeel betoog: zou het christelijk geloof toch zinniger zijn dan ik dacht? In de opzet van de Alpha-cursus kom je dit element ook tegen: elke bijeenkomst begint met een gezamenlijke maaltijd. Taylor laat echter ook zien hoe een verandering in context kan maken dat een levensvorm opeens zijn overtuigende karakter verliest. De gereformeerde manier van leven had een grote overtuigingskracht in wat Taylor 'het tijdperk van mobilisatie' (de tijd van verzuiling en wederopbouw) noemt. Vanaf de jaren '60 zijn we echter beland in 'het tijdperk van authenticiteit'. Tegenwoordig wordt rationaliteit minder gewaardeerd, 'echte' emoties zijn belangrijker

geworden. Het past in dat tijdperk van authenticiteit dat de evangelische levensvorm overtuigender overkomt. Zo komt het dat we gereformeerde christenen zien overgaan naar evangelische gemeenten, ook als er rationeel bezwaren te maken zijn tegen die stap: de evangelische manier van leven ziet er overtuigender uit en dus zullen ze wel gelijk hebben.

Taylor maakt ons hiermee alert op een reëel punt: het is belangrijk dat we laten zien dat het mogelijk is om als christenen in vergeving en liefde met elkaar samen te leven.

3. Antwoorden op existentiële vragen

Werk maken van een aantrekkelijke christelijke levensvorm betekent niet dat we een volmaakt leven laten zien. Eerder is eerlijkheid van belang. Een derde factor die volgens Taylor een rol speelt in het spanningsveld tussen een open of een gesloten zelf- en wereldbeeld, zijn reële existentiële vragen waar ieder mens tegenaan kan lopen. Met existentiële vragen bedoel ik vragen die verband houden met het menselijk bestaan: wat is vrijheid en hoe kunnen we leven als mensen die echt vrij zijn? Hoe gaan we om met morele idealen, en waar halen we de kracht vandaan om volgens die idealen te leven? Moeten we misschien constateren dat het onhaalbaar is om volgens de hoge idealen van bijvoorbeeld het christelijk geloof te leven? Wat doen we met haat en met geweld, ook als het zich aandient in ons eigen hart? Wat doen we met geweld in onze omgeving? Hoe vinden we lichamelijke vervulling

en wat doen we met onze seksualiteit? Waar vinden we echte levensvervulling? Iedereen, gelovig of niet, heeft met deze vragen te maken. De vraag is dus niet of je deze vragen moet stellen, maar hoe je ermee omgaat en of het lukt die vragen op een overtuigende manier te beantwoorden. Niet-christelijke Nederlanders zien de kerk niet meer als de plek waar je mey existentiële en spirituele levensvragen naartoe gaat. De uitdaging voor de kerk is daarom te laten zien dat het evangelie van Christus juist wel over deze vragen gaat. Bovendien is het belangrijk om te laten zien dat er bij Jezus ruimte is om eerlijk met deze vragen bezig te zijn. Alleen dan kunnen Nederlanders om ons heen misschien weer nieuwsgierig worden naar de antwoorden die het evangelie op deze vragen geeft.

Bovenstaande drie voorbeelden laten zien hoe belangrijk het is om onze cultuur goed te begrijpen en om vervolgens in die cultuur als christenen te leven. We kunnen daarin heel veel leren van iemand als Charles Taylor. Door verhalen over secularisatie hoeven we ons niet te laten inpakken. Niet-geloven spreekt niet vanzelf; geloven in God is een goede mogelijkheid. Sterker nog: Jezus is ook voor mensen met een 'omsloten zelf' gekomen, om ook hen door dood en opstanding, en zeker ook door zijn Geest nieuw te maken. Met het goede nieuws van Jezus Christus hebben wij een goed verhaal: Gods rijk komt. ///

Voor dit artikel heb ik geput uit mijn artikel 'Zelfverstaan en wereldverstaan tussen geslotenheid en openheid' in de bundel *Open voor God. Charles Taylor en christen-zijn in een seculiere tijd*. TU-bezinningsreeks 14. Barneveld (Vuurbaak), 2014.

Vier onbeantwoorde vragen beantwoord

TEKST: ROB VAN HOUWELINGEN EN HANS SCHAEFFER, BEIDEN LID VAN HET DEPUTAATSCHAP M/V IN DE KERK EN REDACTEUR VAN *DE REFORMATIE* ///

De eerste ronde van de synodebespreking van het deputatenrapport m/v in de kerk leverde maar liefst

144 vragen op aan het adres van de deputaten. Vier van die vragen waren eerder al gesteld door Erik de

Boer in *De Reformatie* van 21 februari jl.¹ Hieronder een antwoord op zijn vier 'onbeantwoorde vragen'.

De eerste en de vierde vraag die De Boer stelde, werden in feite al in het rapport beantwoord, zij het misschien wat kort. Vraag 1 luidde: welk gewicht heeft de grote klem waarmee Paulus zijn apostolisch gezag claimt in 1 Timoteüs 2:1-7 voor de voorschriften ('ik wil') in vers 8-15? Voor de beantwoording van die vraag verwijzen we naar pagina 20-21 van het rapport. Het gezag van de Bijbel en van de apostel Paulus staan voor ons niet ter discussie. Maar het apostolisch gezag van Paulus staat niet los van de context waarin hij en de gemeenten waaraan hij zijn brieven schreef, leefden. En apostolische regels zijn niet los verkrijgbaar.

Vraag 4 was: waar krijgen c.q. nemen vrouwen in het Nieuwe Testament structureel bijzondere taken in dienst van het evangelie? Een antwoord op die vraag is te vinden op pagina 25 in voetnoot 38. De twaalf apostelen representeren het volk Israël, de twaalf stammen. En die zijn nu

eenmaal voortgekomen uit de twaalf zonen van Jakob, via de mannelijke lijn. Ook in de synagoge kende men geen vrouwelijke oudsten. Het hoeft dan ook niemand te verbazen dat in het Nieuwe Testament alleen mannelijke apostelen en oudsten voorkomen.

Anno nu De Boers tweede vraag was: tekent de volgorde van man en vrouw in Genesis 1-3 een patroon van verantwoordelijkheid nemen?

Dit is een voorbeeld van het verschijnsel dat je onvermijdelijk leest met je eigen vooronderstellingen. Vaak wordt gezegd dat God na de zondeval, die begonnen was bij de vrouw, het eerst de man ter verantwoording roept.

In de tekst van Genesis 3 kan echter evengoed een cirkelstructuur worden opgemerkt: slang – vrouw – man // man – vrouw – slang. God begint bij de laatste zondaar en werkt dan terug naar de aanstichter van het kwaad. Overigens is het opmerkelijk dat Paulus zelf het argument van de

eerstverantwoordelijkheid nergens gebruikt.

En ten slotte vraag 3 van De Boer: hoe moet het uitlegkundige principe van Schrift met Schrift vergelijken hier (dat wil zeggen: in de uitleg van 1 Timoteüs 2) worden toegepast?

Paulus zegt dit met apostolisch gezag tegen Timoteüs, met het oog op de situatie in Efeze halverwege de eerste eeuw. Maar hij zegt in dezelfde brief met hetzelfde gezag dat weduwen van onder de zestig jaar moeten hertrouwen, kinderen krijgen en hun gezin runnen (1 Tim. 5:14). In beide gevallen is het de vraag wat God ons hiermee anno nu te zeggen heeft. En dat raakt niet zozeer de kwestie van het apostolisch gezag als wel van het omgaan met de Schrift, oftewel de hermeneutiek.

Het rapport van deputaten m/v en de bijbehorende toelichting (*Samen verder in dienst van het evangelie*) zijn te downloaden via www.synode.gkv.nl/beleidsrapporten. ///

¹ Zie 'Adam, waar ben je', *De Reformatie* 21 februari 2014, pag. 236-238.

Genadefundamentalisme

De kerk in het rapport van het SCP

TEKST: MATTHIJS HAAK, PREDIKANT TE ROTTERDAM-DELFSHAVEN EN REDACTEUR VAN *DE REFORMATIE* ///

Eind april publiceerde het Sociaal en Cultureel Planbureau een rapport met als titel 'Geloven binnen en buiten verband. Godsdienstige ontwikkelingen in Nederland.' De inhoud van dit rapport leidde tot heel wat discussie en gesprek. In dit artikel wil ik naar aanleiding van dit rapport en de reacties daarop twee dingen naar voren halen.

Het eerste punt dringt zich zo automatisch aan je op dat je het bijna over het hoofd zou zien. Dat betreft de manier waarop ons land omgaat met geloof. Per week verschijnen er ik weet niet hoeveel rapporten over zeer uiteenlopende zaken. Meestal hoor je daar helemaal niets over of lees je er ergens in de marge van een krant een paar zinnnetjes over. Met dit rapport ging het anders. In diverse kranten en op tv werd het breed uitgemeten. De seculiere krant *NRC Handelsblad* kopte op de voorpagina van de editie van 26 april: 'Jonge christen gelooft fanatieker'. Bij Pauw en Witteman mochten die jonge christenen diezelfde dag nog komen uitleggen wat hun geloof betekent. En in de loop van die week werd er heel wat over het rapport geschreven, getwitterd en geroepen. De schrijver ervan vond het blijkbaar nodig om op de site www.nieuwwij.nl en later onder andere ook in het *Nederlands Dagblad* uit te leggen op welke manier hij in dit onderzoek te werk was gegaan.

Je kunt daarvan zeggen wat je wilt, maar dit is wat opvalt: geloof ligt ons Nederlanders blijkbaar na aan het hart. Het is mooi dat dit rapport onopgemerkt is gebleven. Wie weet levert het ook in je eigen omgeving gesprekken op: hoor jij ook bij die 'fanatieke' gelovigen? Wie is Christus eigenlijk voor je? Het verschijnen van het rapport is wat dat betreft een kans voor open doel.

Heftig Daarmee is niet alles gezegd. Niet alleen de hoeveelheid gesprekken naar aanleiding van dit rapport viel op, maar ook de eenzijdigheid ervan. Dat werd vooral duidelijk in de discussie die zich ontspon naar aanleiding van het woord 'neofundamentalisme'. Daarmee werd bedoeld: een beweging onder een jonge generatie gelovigen waarin opnieuw oriëntatie op de geloofstraditie plaatsvindt. *NRC Handelsblad* 'vertaalde' het met 'fanatiek'. In het rapport werd het woord 'neofundamentalisme' nauwelijks gebruikt, maar in de discussie ging daar wel alle aandacht naartoe. Wat betekent dit woord

precies en vooral: kun je het gebruiken voor het geloof van een nieuwe generatie christenen? Zijn de vragen die in het onderzoek gesteld werden wel geschikt om dat te meten? Er werd bijvoorbeeld gevraagd of je gelooft in de hemel, de hel en de duivel.

De eenzijdigheid en de scherpte van de discussie die ontstond, deden me denken aan een uitspraak van de columnist Bas Heijne (*NRC Handelsblad*). Hij heeft eens gezegd dat er in Nederland snel een fel debat ontstaat als het om religie, cultuur en identiteit gaat. We kunnen met dit soort onderwerpen blijkbaar moeilijk gewoon omgaan. Dit is de keerzijde van het feit dat het ons allemaal zo aan het hart gaat.

Nutsbedrijf Een belangrijk punt uit het rapport dat in de discussie onbesproken bleef, betreft de doorgaande ontkerkelijking en de betekenis van de kerk. Dat is het tweede dat ik naar voren wil halen en dat zich laat samenvatten als: de kerk wordt door veel Nederlanders gezien als nutsbedrijf. Je kunt er gebruik van maken als je gaat trouwen, of als je een begrafenis te regelen hebt, maar je maakt er niet

*'Dit is wat opvalt:
geloof gaat ons
Nederlanders blijkbaar
aan het hart'*

Als je trouwt, wil je natuurlijk de mooiste eredienst van het jaar, maar volhardend aanwezig zijn en je gaven in dienst van de gemeente stellen is lang niet even vanzelfsprekend. ///

werkelijk deel van uit. De kerk is een gebruiksartikel.

Ik denk dat het woord 'nutsbedrijf' de praktijk heel treffend typeert. Het SCP gebruikt in haar cijfers de stand van zaken in de Rooms-katholieke Kerk en de PKN. De kleine gereformeerde kerken – CGK, GKv en NGK – zijn in het rapport dus niet direct in beeld. Maar het woord 'nutsbedrijf' raakt ons evengoed. We kennen allemaal prachtige beelden die de Bijbel en traditie gebruiken voor de kerk, beelden als lichaam, bruid, moeder en tempel. Maar welk beeld beschrijft de praktijk van het kerkelijk leven van vandaag?

Het rapport noemt onder andere dat er zo moeilijk ambtsdragers kunnen worden gevonden. Dat is ook voor ons herkenbaar. En leden willen vaak best het een en ander doen in de kerk, maar-

zich niet voor langere tijd binden. Als je trouwt, wil je natuurlijk de mooiste eredienst van het jaar, maar volhardend aanwezig zijn en je gaven in dienst van de gemeente stellen is lang niet even vanzelfsprekend. Ook zijn christenen over het algemeen vrijgevig, maar is er discussie over de vraag waarom je aan de kerk zou moeten geven: is dat niet zoiets als jezelf trakteren?

Uit deze praktijkvoorbeelden blijkt dat het bepaald niet vanzelf spreekt om de kerk zo'n belangrijke plek toe te kennen als de woorden 'moeder', 'lichaam' enzovoort doen vermoeden. De tijdgeest waarin beleving en ontplooiing van het individu centraal staan, gaat ons niet voorbij. Het woord 'nutsbedrijf' staat niet los van deze werkelijkheid.

Toekomst Dat maakt de vraag naar de toekomst van de kerk in Nederland spannend. Vanuit ons verleden zijn we geneigd de kerk wél een centrale plek toe te kennen. Dat werkt ook nog door in deze tijd, bijvoorbeeld in de afspraak over wijkgrenzen die bepalend zijn voor je lidmaatschap van een bepaalde gemeente. Vandaag wordt de keuze voor kerklidmaatschap meer benaderd vanuit de vraag: voor welke gemeente kies ik? Ook kun je in een preek of een opinieartikel een geregeld laatdunkende opmerking tegenkomen over de individualistische tijdgeest waarin we leven, alsof we niet zelf evenzeer deel uitmaken van die cultuur. Of we hechten veel belang aan het naleven van afspraken over de invulling van de eredienst, en hebben minder oog voor de waarde van echtheid en doorleefd geloof, terwijl die aspecten aantrek-

kingskracht uitoefenen.

We ontvangen het rapport van het SCP dankbaar. Dat we als kerken steeds meer in de marge terechtkomen, is bepaald geen probleem. De geschiedenis wijst uit dat dat juist de bloeiplek is van de kerk. Het zal voor de kleine gereformeerde kerken de uitdaging zijn om zo kerk te zijn dat we het waardevolle van de traditie kunnen laten staan en tegelijk volop kerk in en van deze tijd durven en kunnen zijn. Dat vraagt om onderling gesprek en ontmoeting, en net zo goed om het lef om al experimenterend uit te vinden hoe de kerk van vandaag eruit zou kunnen zien.

Genade Vooral worden we teruggeroepen naar Christus zelf. De discussie naar aanleiding van het SCP-rapport ging vooral over het woord 'neofundamentalisme', gemeten aan allerlei leerstellingen. Zo rond de tijd dat ik dit rapport las, was ik bezig met een preek over het begin van Hebréeën 13. Daar las ik iets wat me in dit verband bijzonder trof: 'Laat u niet misleiden door allerlei vreemdsoortige leerstel-

lingen' (Hebr. 13:9). Als je denkt vanuit het rapport van het SCP verwacht je dan aanwijzingen te krijgen over allerlei goede leer over de hemel en zo. Hebréeën vervolgt zo: 'We doen er goed aan ons te laten sterken door *genade*!' En dan wordt er verwezen naar het christelijke

altaar als bron van genade (13:10): het gekruisigde lichaam van Christus. Jezus als fundament: dat is de kerk. Wat zou het mooi zijn als een volgend SCP-rapport zou opmerken dat er sprake is van genadefundamentalisme onder christenen: dáár tekent de kerk voor. ///

*De tijdgeest waarin
beleving en ontplooiing
van het individu
centraal staan, gaat
ons niet voorbij'*

De term 'vreze des Heren' is oud. Bijna niemand gebruikt haar meer. De stomme 'e' aan het eind heeft de klank van voorbije tijden. De zingende 'z' verzachtte het begrip 'vrees' precies zo veel dat niemand hoefde te denken aan angst.

De vreze des Heren

TEKST: JAN T. OLDENHUIS, EMERITUSPREDIKANT TE GRONINGEN-HELPMAN /// FOTO: ALBERTO JIMENEZ, FREEIMAGES.COM

Het was een kernbegrip, dat tot nog maar kort geleden regelmatig aan tafel en in de kerk voorbijkwam. Het hoorde bij het spreken en denken over God. En nog altijd geldt: alle spreken over de wandel met God verwordt tot lucht en leegte als het niet gedragen wordt door wat er met die oude term werd bedoeld.

Heilige huiver Overal in de NBV is het woord 'vrees' ingeruild voor 'ontzag' of 'eerbied'. Daar valt niet aan te ontkomen. Misschien hoor ik zo langzamerhand wel bij die voorbije tijden, als ik in dat oude woord 'vrees' toch iets opvang van de heilige huiver die vereist is tegenover de enige God. Ik houd van dat woord. Waar de vreze des Heren ontbreekt, ben je je leven niet zeker. Zo spreekt Abraham erover tegenover Abimelech. Jozef behandelt zijn broers

niet onrechtvaardig uit vrees voor God. De Egyptische vroedvrouwen gaan in tegen de bevelen van farao omdat ze God vrezen. Josafat draagt de rechters op te handelen in de vreze des Heren. Zacharia onderricht de jonge Uzzia in de vreze des Heren. En zolang hij zich aan dat onderwijs houdt, gaat het goed.

De vreze des Heren is het begin der wijsheid, vermeedert de kennis, is een bron des levens, vermeedert de dagen, geeft sterke gerustheid, leert te wijken van het kwaad. Beter arm in de vreze des Heren dan rijk met daarbij horende onrust. Wie God vreest, zal een dove niet vervloeken en een blinde niet doen struikelen. Hij zal voor de grijsheid opstaan en een oude eren. Hij

zet een volksgenoot niet af en neemt geen rente van een arme. 'De vreze des Hereen is dus niet alleen de bron van de dienst van God, maar ook van de echte houding tegenover de naaste.'¹ Als een diamant licht dit begrip op in de Bijbel. De man die de Here vreest,

wordt geprezen, zelfs zijn nageslacht zal er nog de vruchten van plukken. Er is maar één advies voor alle hooggeplaatsten: dien de Here met vreze. Dat is leven. De engel des Heren roept de vromen toe: 'Heb ontzag voor de Heer, wie Hem vreest lijdt geen gebrek.' Van de Knecht des

Heren geldt dat de geest van kennis en eerbied voor de Heer op Hem zal rusten, ja, er staat dat Hij eerbied ademt voor de Heer.

*'De vrees voor God
is de basis van de
samenleving en
het cement van de
gemeenschap'*

Eeuwig De vrees voor God heeft een veel wijder effect dan alleen maar in de stilte van het eigen hart. Het is de basis van de samenleving en het cement van de gemeenschap. Het is een ramp als er in een land geen vrees voor God is. Dan vallen de pilaren weg waarop de samenleving steunt: de bescherming van het individu, de zorg voor het milieu, het recht van de hulpbehoevenden. Luister maar naar de klachten in de psalmen. Kijk maar naar de geschiedenis of naar de wereld van vandaag: het heersen van tirannen, de uitbuiting van volken, de marteling van mensen, het misbruik van het milieu, de honger van de duizenden, de vlucht van de miljoenen. Eens voor altijd heeft God bij de Sinai laten merken wie Hij is, opdat er vrees voor God over het volk zal komen, zegt Mozes. De echo van die donder rolt door heel het Oude Testament en verstomt niet in het Nieuwe. Daar klinkt onverminderd de roep om het leven te heiligen in ontzag voor God. Paulus roept zijn lezers op zich te blijven inspannen voor hun redding in diep ontzag voor God. Wie God Vader noemt, moet tijdens zijn leven ook ontzag voor Hem hebben. Het mooiste getuigenis voor de pas gestichte gemeenten in Judea, Galilea en Samaria is dat ze leven in ontzag voor de Heer.

Het is geen angst, maar een kinderlijk vertrouwen gebaseerd op wat God ons van Zichzelf heeft laten zien en horen. Groot is Hij en groots. Hij woont in een ontoegankelijk licht. Niemand heeft Hem ooit adequaat beschreven. Jesaja niet, Ezechiël niet en Johannes ook al niet. Zelfs Mozes, aan wie God voorbijging zoals nooit eerder of later is gebeurd, heeft God niet in al zijn luister kunnen bevatten. Het blijft bij stamelen over 'iemand als' en 'iets als' en 'Hij lijkt op' en 'het zag eruit als'. De

beelden die gebruikt worden voor de grootheid en de macht en het geweld van God zijn diep schokkend. We kunnen God nooit in het doosje doen van onze eigen begrippen. Jezus heeft het samengevat in die simpele openingszin van zijn gebed: 'Onze Vader die in de hemelen zijt.' Vader is Hij, deze grote God, met kinderlijk vertrouwen mogen we tot Hem naderen. Maar de catechismus voegt er wel aan toe: en met kinderlijk ontzag. God wordt nooit familiair. En de toevoeging 'die in de hemelen zijt' betekent dat we nooit aards over Hem mogen denken, hoe aards de beelden ook zijn die Hij heeft gebruikt om te zeggen wie Hij is. Hij is in de hemel en wij zijn op aarde. Daarmee is het definitieve verschil gemarkeerd, dat ook in de eeuwigheid niet zal worden opgeheven.

Slotwoord We zullen ons heel bewust en opzettelijk moeten inspannen om het ontzag voor God te bewaren in alle vormen van liturgie, in liedteksten, in de preekstijl, in de gebeden, zowel aan tafel als in de kerk. Denk niet dat ik gewijde stiltes bepleit of verheven woorden, kanseltaal of elitaire toestanden. Maar wel vrome gebeden, verzorgd taalgebruik, goed doordachte liedteksten, eenvoudige eerbied en ontzag in de wandel met God, die altijd meer is dan een blokje om. Soms wordt er over

of tegen God gesproken alsof Hij het vriendje is dat er altijd voor ons moet zijn. Dan verdwijnt de heilige huiver die ons past tegenover de Almachtige. Als de vreze des Heren het begin van de wijsheid is, zal het ontbreken ervan het einde van de wijsheid inluiden. Ik denk aan die vader die langzaam werd afgebroken door de kanker. Ik heb ooit over hem geschreven toen hij zich alleen nog kon verplaatsen in zijn rol-

stoel: wandelen was niet meer mogelijk, hij kon alleen nog maar 'rollen met God'. Toen hij gestorven was vonden ze aantekeningen die hij voor zijn kinderen had nagelaten. Daar stond het simpel en sterk: 'Lieve kinderen, laat het nooit ontbreken aan ontzag voor God.'

Ooit was er een andere 'vader' die het volgende nawoord sprak tot zijn 'zoon': 'Tot slot nog deze waarschuwing: er komt geen einde aan het aantal boeken dat geschreven wordt, en veel lezen mat het lichaam af. Alles wat je hebt gehoord komt hierop neer: heb ontzag voor God en leef zijn geboden na. Dat geldt voor ieder mens, want God oordeelt over elke daad, ook over de verborgen daden, zowel de goede als de slechte.' (Pred. 12:12-14) Daar moeten we het mee doen. ///

1 H.J. Jager in zijn nog altijd zeer leeswaardige boek *Kernwoorden van het Nieuwe Testament* (Amsterdam, 1968).

*'Hij is in de hemel
en wij zijn op aarde;
daarmee is het
definitieve verschil
gemarkeerd'*

In het kader van de verjonging van de redactie is het tijd geworden ruimte te maken voor anderen. Voor wie gelooft dat het werk in Gods koninkrijk van geslacht tot geslacht voortgaat, zit daar een element van voldoening in. Ik dank al de mensen die in de loop der jaren hebben gereageerd, soms per brief, soms per e-mail, soms zomaar op straat. JTO

Een eeuwige heerschappij

IN MIJN NACHTELIJKE VISIOENEN ZAG IK DAT ER MET DE WOLKEN VAN DE HEMEL IEMAND KWAM DIE ERUITZAG ALS EEN MENS. [...] HEM WERDEN MACHT, EER EN HET KONINGSCHAP VERLEEND, EN ALLE VOLKEN EN NATIES, WELKE TAAL ZIJ OOK SPRAKEN, DIENDEN HEM. ZIJN HEERSCHAPPIJ WAS EEN EEUWIGE HEERSCHAPPIJ DIE NOOIT TEN EINDE ZOU KOMEN, ZIJN KONINGSCHAP ZOU NOOIT TE GRONDE GAAN.

Daniël 7:13-14

‘Hem werden macht, eer en het koningschap verleend [...] en zij] dienden hem. Zijn heerschappij [...] zijn koningschap [...]’ – vier keer een enkelvoudig mannelijk voornaamwoord in de derde persoon. Wie aan die gegevens genoeg heeft om de identiteit van dit personage in het visioen van Daniël te onthullen, komt bij nauwkeurige lezing van Daniël 7 voor een grote verrassing te staan.

Vier mysterieuze beest-achtige personages uit het visioen worden door een van de aanwezigen in het visioen geduid als vier koningen of koninkrijken (vv. 17, 23). Maar bij het minstens zo mysterieuze mens-achtige personage wordt het woord ‘koning’ niet gebruikt. Het mens-achtige personage is de verbeelding van een groep, aangeduid (vv. 18, 22, 25) als ‘de heiligen van de hoogverhevenen’ (traditioneel – maar waarschijnlijk ten onrechte – vertaald als ‘heiligen van de Allerhoogste’, zoals in de NBV), en één keer (v. 27) als ‘het volk van de heiligen van de hoogverhevenen’.

Een groep Van deze groep wordt op verschillende momenten gezegd dat zij het koningschap zullen ontvangen en dat voorgoed, bijvoorbeeld in vers 18: ‘Daarna zullen de heiligen van de [hoogverhevenen] het koningschap ontvangen, en zij zullen het koningschap altijd behouden – voor eeuwig en altijd.’ Dat sluit naadloos aan bij wat Daniël in zijn visioen zag toen het mens-achtige personage een onverwoestbaar koningschap werd verleend (v. 14). Met andere woorden, de voornaamwoorden ‘hem’ en ‘zijn’ in vers 14 verwijzen naar het mens-achtige personage, niet naar ‘een mensenzoon’.

En precies hetzelfde geldt voor de voornaamwoorden ‘zijn’ en ‘hem’ in vers 27: ‘Het koningschap, de heerschappij en de grootheid van alle koninkrijken onder de hemel zullen gegeven worden aan het volk van de heiligen van de hoogste God. Zijn koningschap is een eeuwig koningschap en alle machten zullen hem dienen en gehoorzamen.’ Ze verwijzen terug naar ‘het volk’ eerder in het vers. Dat wil zeggen, het koningschap ‘van de heiligen van de hoogverhevenen’ is een eeuwig koningschap en alle machten zullen ‘de heiligen van de hoogverhevenen’ dienen en gehoorzamen.

Zij zullen als koningen heersen op aarde

Vijf eeuwen later verbindt iemand die luistert naar de naam Jezus maar Zichzelf graag aanduidt als ‘een mens/de Mensenzoon’, juist die aanduiding met het personage uit het visioen van Daniël 7. Dat doet Hij in antwoord op de vraag van de hogepriester of Hij de messias is, de Zoon van de levende God (Mat. 26:63-64). Het is nauwelijks te beschrijven hoe radicaal dat is. Het volk van de heiligen van de hoogverhevenen wordt tijdelijk geconcentreerd in die ene persoon, om vervolgens weer wijd open te gaan voor iedereen die via Hem die volksgemeenschap binnengaat.

‘U verdient het om de boekrol te ontvangen en zijn zegels te verbreken. Want U bent geslacht en met uw bloed hebt U voor God mensen gekocht uit alle landen en volken, van elke stam en taal. U hebt voor onze God uit hen een koninkrijk gevormd en hen tot priesters gemaakt. Zij zullen als koningen heersen op aarde’ (Op. 5:9-10).

Stof tot na-denken

TEKST: WIM VAN DER SCHEE, PREDIKANT TE AMSTERDAM-ZUID-WEST EN NAMENS DE PS VAN HOLLAND-NOORD AFGEVAARDIGD NAAR DE SYNODE VAN EDE ///

Anders dan we vroeger wel dachten blijkt steeds weer dat het woord 'nadenken' een accentje op 'ná' verdient. Eerst is er het leven, dan wordt er na-gedacht. Als dat ergens voor geldt, is het voor gedachten over de kerk.

Op een synode komt dat extra uit. Zowel bij de relaties met buitenlandse als met binnenlandse kerken blijkt dat we er anders in staan dan vroeger. Daar is niet voor gekozen, dat is gebeurd. Ook bij andere onderwerpen duikt het op. Op zaterdag 10 mei bijvoorbeeld bij diaconale zaken: de kerk is diaconaal of zij is niet. Eerder al bij zending, hulpverlening en training: de kerk is missionair of zij is niet. Je proeft er de ervaring in van hoe in de kerken het accent is verlegd van instellingen, instituties en structuren naar activiteiten en samen doen. Ook daar is niet voor gekozen, dat is gebeurd.

Vergadering Als je er vervolgens over na-denkt, is het eerste wat kan opvallen dat dit eigenlijk altijd al zo geweest is. Een van de grootste overgangen in het denken over de kerk zie je na de Reformatie in de 16e eeuw. Vijftien eeuwen lang was kerk-zijn vooral onder woorden gebracht met het woord 'communie': deelname aan het avondmaal was de kern van alles. In de kerk laten christenen zich invoegen in de (avondmaals)gemeenschap van Christus. Na de Reformatie is het kernwoord 'congrega-

tie' geworden: de kerk vind je daar waar Christus door Woord en Geest mensen bij elkaar brengt en waar christenen zich bij die vergadering rond het evangelie voegen. Over de wereld van verschil die deze overgang van gemeenschap naar vergadering inhoudt zijn we na vijf eeuwen nog steeds niet uitgedacht. Maar waar het me nu om gaat:

het leven was eerst. Het was de ervaring van het ontstaan van nieuw kerkelijk leven rond het evangelie van genade, de ervaring van nieuwe zich vormende vergaderingen rond het herontdekte goede nieuws, die mensen bij hun na-denken andere accenten liet leggen.

Kerkverband Net zo ging het in de 19e eeuw. Langzaam maar zeker kwamen kerken na Afscheiding en Doleantie tot

Stimulerende ervaringen van eenheid en geloofsverbondenheid vinden we in ontmoetingen, op conferenties, in het samen als christenen iets goeds doen in de samenleving ///

nieuw leven in de nieuwe verenigingsachtige structuren van kerkverbanden. Die boden de ervaring van nieuwe eenheid en geloofsverbondenheid. Wat echt kerk was, werd niet meer beleefd in directe verbinding met je woonplaats, streek of vaderland, maar met verwante geloofsgenoten. Geen wonder dat het kerkverband een grote rol ging spelen in het na-denken over de kerk. Eén van de typische trekken van het oudere vrijgemaakte denken over de kerk vindt hier zijn oorsprong, concreet vooral in een bepaalde stroming binnen de afgescheiden kerken: het wettig gevormde kerkverband kreeg praktisch de rol van een vierde kenmerk van de echte kerk. Andere christenen buiten dat kerkverband hadden nog veel te leren. Je kunt daar van alles vinden, maar waar het me hier nog steeds om gaat: het leven was eerst, het denken volgde op afstand.

Nieuwe eenheid Intussen is dat leven weer verder gegaan. Verreweg de meeste mensen verbinden kerk-zijn niet meer aan kerkverbanden of eigen tradities. Stimulerende ervaringen van nieuwe eenheid en geloofsverbondenheid vinden we samen met anderen uit vele kerkverbanden of -groepen in

ontmoetingen, op conferenties, in het samen als christenen iets goeds doen in de samenleving: missionair, diaconaal, of nog weer anders. Het werken aan kerkelijke eenheid vanuit kerkverbanden is allang rechts ingehaald door allerlei vormen van samenwerking die zich door bemoeienis vanuit kerkverbanden vooral gehinderd voelen. Of kerken zich organisatorisch verbinden tot een nieuw kerkverband is nauwelijks interessant. Het zou mooi zijn als die bijzaken ook goed geregeld konden worden, maar ze zijn niet waar het om gaat. Dit soort dingen en nog heel wat meer zijn allang gebeurd. Niemand heeft ervoor gekozen. Je kunt er hoogstens over na-denken.

Creativiteit Je kunt intussen in elk geval beslist niet doen alsof er niets gebeurd is. Het heeft geen enkele zin om te doen alsof dat ook maar toeval uit een eigen ervaring dominant geworden kerkverband nog altijd je van het is. Je als Gereformeerde Kerken vrijgemaakt nog eens extra profileren met zoveel mogelijk eigen structuren,

instellingen en instituties betekent tegenover de huidige levenservaring van christenen jezelf diskwalificeren als kerk. Er zullen nieuwe vormen gezocht moeten worden, open vormen, die eenheid en geloofsverbondenheid stimuleren. Veranderingen vragen om creativiteit.

'Er zullen nieuwe vormen gezocht moeten worden die eenheid en geloofsverbondenheid stimuleren'

Natuurlijk is dat wat anders dan dat veranderingen om naïviteit vragen. Het is juist tijd om ná te denken. 'Netwerken' kan een mooi woord voor een mooie zaak zijn in de kerk. Ik heb het in een vorig artikel hier ook zo gebruikt. Maar je ziet intussen dat mensen een gemeente ook gebruiken als een soort religieus wifi-netwerk, waar je even in- en uit kunt loggen op weg naar het volgende. Waar ben je dan nog echt bij betrokken? Hoe leer je nog liefhebben als je alle mensen die anders zijn dan jij vermijdt? Is er niet toch een echte communie nodig van mensen die elkaar lijfelijk ontmoeten bij brood en wijn? Wie denkt dat we wel klaar zijn met de Reformatie, of met de 19e eeuw, heeft het in ieder geval niet begrepen. ///

ze gaat steeds over mijn grenzen heen

IS DIT GEWOON OF TË CLAIMEND GEDRAG?

Vraag het de hulplijn. Wij helpen je verder: www.eleos.nl/hulplijn

Eleos
stichting gereformeerde gesessie gezondheidszorg

Identiteit en navolging

Er bestaat veel verlegenheid met betrekking tot de vormgeving van christelijke identiteit in een seculiere cultuur. De toegenomen aandacht voor het begrip navolging laat zien dat christenen op zoek zijn naar nieuwe vormen van contextualisering van hun geloof, in onder meer onderwijs, zorg en professionele omgevingen. Rede uitgesproken door prof. dr. Roel Kuiper voor de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken.

Buijten & Schipperheijn Motief
www.buijten.nl – in de boekwinkel – 64 p., €7,50

Een kinderlied dat niet kinderachtig is

TEKST: RICHARD VERVOORN, PREDIKANT VAN DE NGK HEERDE/EPE ///

Om gemeenten en predikanten hun weg te laten vinden in het nieuwe Liedboek dat in 2013

gepresenteerd werd, belichten

Opbouw en De Reformatie

iedere maand een lied daaruit.

In deze editie lied 676: 'De wind, wij zien hem niet'.

De eerste twee coupletten van 'De wind, wij zien hem niet' (tekst Anders Frostenson - 'Vinden ser vi inte' / vertaling Andries Govaart / melodie Christiaan Winter).

Het nieuwe Liedboek bevat veel meer pinksterliederen dan zijn voorganger uit 1973. Ik denk dat dat komt doordat het werk van de Geest meer aandacht heeft gekregen, en daardoor meer ruimte. 'De wind, wij zien hem niet' is een pinksterlied dat het ook goed doet bij kinderen. Het is eenvoudig, met een melodie die je zo kent, zeker als je alle vijf strofen zingt. Ook voor de tekst is het aan te bevelen het lied in zijn geheel te zingen. Strofe 1 en 3 gaan over de wind en strofe 2 en 4 gaan over de Geest. Strofe 5 bevat de clou van het verhaal.

Zij Het is voor gereformeerde oren onwennig dat van de wind wordt gezegd 'wij zien hém niet' en van de Geest 'wij zien háár niet'. Nu is het niet zo dat de Vader het mannelijke van God is en de Geest het vrouwelijke – zo mag je dat niet scheiden – maar het is wel zo dat de Bijbel niet alleen mannelijk over God spreekt. God zorgt ook als een moeder. Het beeld van de vrouwelijke vogel die haar jongen onder haar vleugels beschermt, komt bijvoorbeeld regelmatig voor.

En Jezus vergelijkt Zichzelf met een hen die de inwoners van Jeruzalem als kuikens onder haar vleugels verzamelt (Matt. 23:37).

De heilige Geest, de duif, als een 'zij' is dan ook voor de hand liggend. Zo wordt het ook gebruikt in LB 685, 692 en 702. Daarbij is er in alle liederen een evenwicht tussen 'hij' en 'zij'.

Niet kinderachtig Het Hebreeuwse woord voor Geest en wind is hetzelfde: *ruach*. De strofen over de wind (1 en 3) gaan dus net zo goed over de Geest. Daarin worden voelbare, tastbare en ruikbare beelden opgeroepen aan de hand van de iedereen bekende uitwerking van de wind. Zoals de wind als een storm alle rust verstoort, zo is de Geest degene die ons hart onrustig kan maken (strofe 1).

676 De wind, wij zien hem niet

2 De Geest, wij zien haar niet, toch horen we haar stem die goede woorden spreekt als ik verdrietig ben.

In de tweede strofe komt vervolgens het tegendeel naar voren: de Geest die rust geeft. Op die manier zit er in de eerste vier strofen een prachtige afwisseling tussen indirect en direct spreken over de Geest, mannelijk en vrouwelijk, beeldend en concreet.

De vijfde strofe laat zien dat die zintuiglijk waarneembare kracht wel 'Geest van hierboven' is: in zijn uitwerking aards, in haar oorsprong hemels. Een echt kinderlied is vooral niet kinderachtig. Zowel de tekst als de melodie van dit prachtige lied voldoen daaraan.

Nikodemus Voor dit lied vertaalde Andries Govaart 'Vinden ser vi inte' van de Zweedse dichter-dominee Anders Frostenson (1906-2006). Frostenson schreef veel liederen die eenvoudig van taal zijn. Hij werkte ook mee aan een Zweeds liedboek voor kinderen.

Christiaan Winter maakte een nieuwe melodie bij de vertaling. Zijn vrolijke lied vraagt om een vlot tempo.

De Bijbelse bron voor deze tekst is het woord van Jezus aan Nikodemus: 'De wind waait waarheen hij wil; je hoort zijn geluid, maar je weet niet waar hij vandaan komt en waar hij heen gaat. Zo is het ook met iedereen die uit de Geest geboren is' (Joh. 3:8). En in strofe 5 klinkt Johannes 14:26 door: 'Later zal de pleitbezorger, de heilige Geest die de Vader jullie namens Mij zal zenden, jullie alles duidelijk maken en alles in herinnering brengen wat Ik tegen jullie gezegd heb.'

Prachtig toch, om in de lijn van Joëls profetie (zie daarvoor LB 678), met Pinksteren samen dit kinderlied te zingen? ///

Laat Joyce niet langer wachten. Geef haar de reis naar gereformeerd onderwijs!

Geef ook
Schoolgeld

Al 30 jaar geeft CFA/Schoolgeld voor/om gereformeerd onderwijs. Want goed onderwijs is de basis voor een goede toekomst. Zeker wanneer docenten vanuit hun geloof in God leerlingen begeleiden naar volwassenheid, onderwijs geven en omgaan met de aan hen toevertrouwde leerlingen. Logisch dus dat veel ouders de keuze voor gereformeerd onderwijs ondersteunen.

Helaas zijn er niet veel gereformeerde scholen in ons land. Met als gevolg dat Joyce en veel andere kinderen soms lang moeten reizen. Dat is niet erg, maar de kosten voor het openbaar vervoer kunnen daardoor behoorlijk oplopen.

Ouders die deze kosten niet kunnen opbrengen, kunnen voor financiële ondersteuning terecht bij CFA/Schoolgeld. Hiervoor is jaarlijks een bedrag van € 500.000,- nodig. Op dit moment hebben we daarvoor € 108.996,- opgehaald. Uw hulp is dus nog van harte welkom.

Helpt u mee? Laat Joyce niet langer wachten. Uw bijdrage is van harte welkom op giro 5350018 t.n.v. Stichting CFA Zwolle of op www.cfaschoolgeld.nl. Alvast bedankt!

Schoolgeld
VOOR GEREFORMEERD ONDERWIJS

Geef om gereformeerd onderwijs!

Somberen over secularisatie is funest voor de kerk

Dat de plaats van geloof en kerk in de samenleving veranderd is ten opzichte van een paar decennia geleden, wil niet zeggen dat er per se en alleen maar sprake is van achteruitgang. In dit nummer laat een aantal auteurs zien hoe zij aankijken tegen het verschijnsel secularisatie en welke ruimte zij zien voor God en voor zijn boodschap van verlossing in een seculiere tijd. Wilt u reageren op bovenstaande stelling of op de inhoud van dit nummer, dan kan dat via mail, Twitter, Facebook en de website van *De Reformatie*.

U mag nog drie nummers verwachten tot aan de zomerstop. Thema's van die drie nummers zijn achtereenvolgens, onder voorbehoud: **Kwetsbaar zijn tijdens de preek** (13 juni), **De God van het Oude Testament** – hoe doe je vanuit Christus recht aan dat godsbeeld? (27 juni), **'Eens komt de grote zomer'** – over christelijke toekomstverwachting (11 juli).

Ga voor proefnummers en abonnementen naar www.dereformatie.nl

UIT DE KERKEN

Beroepen

Te Langeslag in combinatie met Lemele-Lemelerveld: kandidaat T. Wendt te Kampen.

Te Leusden, te Nijkerk- Oost en te Apeldoorn-Zuid: kandidaat L.R.J. Kramer te Amersfoort.

Jubileua

Zwolle 21 mei vijftienvintig jaar predikant: ds. J. Janssen (1962).

Nieuwe Tonge, 28 mei - vijftienvintig jaar predikant: ds. D.J. van Diggele (1959).

Maceio (Brazilië), 28 mei - vijftienvintig jaar predikant: ds. A. de Graaf (1960).

Aangenomen

Naar Hoogezand-Sappemeer: H.J. Lopers te Langerak, die bedankte voor Barendrecht in combinatie met Pernis-Albrandswaard en voor Capelle aan den IJssel-Zuid/West. **Naar Sint Jansklooster-Kadoelen:** A. de Braak te Heemse.

Beroepbaar:

kandidaat L.E. de Jong te Kampen, tel. 06-24380606, email lieuwedejong@hotmail.com.

Preekconsent:

verleend aan: W.Q. Hoorn te Dalfsen, e-mail wimhoorn@live.nl, tel. 06-38260262.

BIJBELFESTIVAL

Op 28 juni 2014 viert het Nederlands Bijbelgenootschap (NBG) zijn 200-jarig jubileum met een bijzonder Bijbelfestival in DeFabrique in Utrecht. Onder het thema 'Deel het verhaal' worden de bezoekers getraakteerd op een gevarieerd programma rondom de Bijbel met bijdragen van Tijs van den Brink, Trinity, het Vocaal Theologen Ensemble, zandkunstenaar Gert van der Vijver, Nienke Wijnants, Elly & Rikkert en vele anderen. Het Bijbelfestival is gratis, kaarten zijn te bestellen via: www.deelhetverhaal.nl.

PRAKTIJKCURSUS 'MUZIEK IN DE KERK'

In september gaat in Amersfoort de Praktijkcursus 'Muziek in de Kerk' van start. Deze praktische cursus helpt kerkmuzikanten om te gaan met de steeds diverser wordende muziek in erediensten. Gedurende het jaar zijn er tien cursusdagen, waarop cursisten op hun eigen niveau aan de slag gaan met diverse muziekstijlen, onder begeleiding van organist en cantor Harry van Wijk. Onderwerpen die in de cursus aan bod komen zijn het spelen van voorspelen, begeleidingen en liedvariëties van liederen in diverse stijlen. Ook komt de opbouw van de liturgie aan bod, en de rol van organisten en pianisten daarin. Er zijn drie gezamenlijke cursusdata, daarna gaan de cursisten verder in kleinere groepjes, en is er meer aandacht voor de verschillende niveaus. Kijk voor meer informatie over de Praktijkcursus 'Muziek in de Kerk' op www.harryvanwijk.nl

ORIËNTATIEBIJEEENKOMSTEN NIEUWE DIAKENEN

In juni en september organiseert het Diaconaal Steunpunt opnieuw een aantal oriëntatiebijeenkomsten voor nieuwe diakenen. Uit reacties blijkt dat deze avonden door nieuwe en ervaren diakenen altijd als heel waardevol worden ervaren. Locaties en data: Groningen-Zuid (3 juni), Zwolle-Berkum (11 juni), Heerenveen (17 juni), Zaandam (25 juni), 's-Hertogenbosch (2 sept) en Apeldoorn-Zuid (16 sept.). Meer informatie op www.diaconaalsteunpunt.nl.